

DOLENJEČ

List za narodno prosveto in narodno gospodarstvo.

Uredništvo „Dolenjca“: Novo mesto
(Kandija št. 53) sprejema dopise in oglase.
Rokopisi se ne vračajo.

Izhaja vsako soboto, ako je ta dan praznik, pa dan poprej. „Dolenjec“
velja po pošti za celo leto 4 K, za pol leta 2 K. — Oglasi se računajo tri-
stopna petit-vrsta po 10 vin. za enkrat, za večkrat primeren popust.

Upravništvo „Dolenjca“ v Kamniku
sprejema naročnino. — Na naročbe brez
istočasno vposlane naročnine se ne ozira.

Bodi luč!

IV.

Odgovori! — Kaj si zagrešil med sobrati domovine svoje, ravno ti dolenski rod, da si stoletja in stoletja zaostal za tokom svetovne kulture in napredka? — Kaj si zagrešila ravno ti, Dolenjska, ravno ti, hči matere Kranjske, da se tvoji bratje, tvoje sestre še danes ne zavedajo svoje narodnosti, da je tvoj zarod še danes rajši le rojen Kranjec na Slovenskem, nego rojen Slovenec na Kranjskem? — Kaj si zakrivila ravno ti, dolenska zemlja, da nad tvojim rajem vise še danes zaveze pogubonosnih oblakov, zastori temote, zastori noči?

Izpreglej! Kako luč prosvete prodira preko temnih vrzel in brezdnov v kulturi dosedaj nedostopne kraje, čez divje pragozde, čez daljne stepe, čez tuja ozemlja, čez daljna morja, globoko doli čez neprodorne zemeljske plasti, do razbeljenega zemeljskega otočja, visoko gori čez ledena zračna plinova morja do žarečih milijonov teles. — Izpreglej! Kako luč prosvete prižiga nove, vzžaruje že obstoječe luči znanstvu, vedi, kako odpira nova pota kulturnega razvoja, blagodejne civilizacije na narodno gospodarskem, industrijskem, trgovskem in obrtniškem in na vseh ostalih poljih človeškega kulturnega dela. — Izpreglej in odgovori! Kaj si zagrešila ravno ti, naša rodna zemlja, da na svojih prsih ne moreš dojeti, iz svoje grudi ne preživeti lastnih otrok — rediš in napajaš pa tujce — izsesalce tvoje in krvi tvojih otrok?

Odgovori! Kdo je kriv, da ravno tvoji otroci trumoma zapuščajo svoja rodna tla — odgovori! Zakaj se liki Kajnovi otroci ubožni

potičejo po širni zemlji iskaje svojega življenjskega obstanka?

Odgovori! Kdo je kriv, da stoje cele vasi ali izmrte, prazne, ali tiče napol razrušene, bedne na zunaj, bedne na notri, v zanikrni nesnagi in propalosti? Kdo je kriv vsega gorja, vseh bolečin, vsega trpljenja, ki ima svoj izvor in postanek, svoj začetek in svoj konec v teh izmrlih, v teh propalih, v teh bednih vaseh s svojimi bivališči, ki so čestokrat pod živalsko vrednostjo — nezdrave za živino, kaj še za človeka, po božji podobi vstvarjenega?

Odgovori! Kdo je kriv, da hira rod za rod, da gineva in se potaplja v morju lastnega in tujega gorja po izsesavanju in zatiranju drugih, dostikrat pa tudi po svojem nemoralnem življenju... Kdo je kriv, da umira po manjkanja, bede, siromaštva, preganjanja toliko nedolžnih otročičev že v materinem naročju, toliko domovini posvečenih sinov in hčera, toliko za praporom slovenske trobojnice idočih rodoljubov, toliko v borbi za obstanek pred časom onemoglih mož?

Odgovori! Kdo je kriv, da najdeš med desetimi hišami morda le eno, ki ni od vrha skednja pa do tal kleti prek in prek zadolžena? Kdo je kriv, da se razkosavajo, trgajo, cepijo pred leti še dobra gospodarska posestva v male parcelice, ki niso v stanu preživljati svojega lastnika?

Odgovori! Kdo je kriv, da mali obrtnik, trgovec in industrijec propada, mre, gineva, kakor neznaten pesek v morju tujega kapitalizma? Kdo je kriv, da otrok delavca dostikrat zastonj steguje svoje suhe ročice in prosi zama: „mati, kruha!“

možiti, vpregli ju bodo skupaj in bosta vozila do smrti.“

Tako je modroval Goretov in pil toliko, da je bil čim dalje bolj pijan. Zato je zdaj, ko je šel ponoči domov, pozdravljal v pijanosti noč okoli sebe, mesec na nebu in se pogovarjal s kameni na cesti. Čudak je bil namreč ta Goretov, da so ga vsi poznali in niso vedeli, kaj pravzaprav hoče, mislili so že, da je za vselej odšel v Ameriko, pa je prišel spet nazaj. Nič dobrega se ni moglo o njem reči, pil je več kot delal, a včasih je pri tem govoril tako, da človek ni vedel, ali govori tako pametno ali tako neumno. Zato je bil čudak. Denarja seveda ni imel, zato so se čudili, kaj se potika okoli Smetana, ko se vendar ne more ženiti brez denarja.

Tako je šel tisto noč Goretov domov. Prišel je tuintam kak človek po cesti in je odšel dalje, pridržale so sani ali kak voz in vse je šlo dalje... Goretov pa je postajal, pogovarjal se je sam seboj in premišljal, kako in kaj je na svetu. Dvignil je včasih roko, če je prišel na zelo modro misel. Tako je hodil počasi domov. Domov sicer ni šel, ker ni imel nikjer doma, cel svet mu je bil dom. Sam je videl, da taki ljudje niso za to na svetu, da bi se ženili...

Cin, ein, ein... Pridržale so mimo tudi sani s snubači. Že od daleč se je slišalo njih

Odgovori! Kdo je kriv vseh teh bratomornih bojov med strankami, med stranko samo, med društvi, med družinami samimi? Kdo je kriv te brezbrige, te mlačnosti, te samopašnosti, te častihlepnosti, egoizma in terorizma onih, ki si nadevlejo ime: voditelji slovenskega naroda? Kdo je kriv zanikrnosti, brezdelnosti večine onih, ki stoje na čelu naših občin, gospodarskih, šolskih in drugih kulturnih zavodov? Kdo je kriv, da nemškutarijo ravno družine tistih, ki si po slovenskem časopisju radi nadevlejo odij in dišalo slovenskih rodoljubov, ki pa udrihajo z vso, male odvisne eksistence vničujočo svojo surovostjo ali rafiniranim obrekovanjem, če se jim devotno in suženjsko ne klečeplazi in liže roke kakor pes svojemu gospodarju? Kdo je kriv, da so naše narodne čitalnice že postale z malimi častnimi izjemami le torišče ne sicer s pristno nemščino, pač pa, kar je še bolj žalostno, z zagriznjeno nemškutarijo zaobrobljenih bivših slovenskih — frakov.

Da nad teboj, rodna moja zemlja, še ni vžgala prosveta svetovnega toka svoje blagodejne luči — kdo je temu kriv? — Odgovori!

Našim Dolenjcem resna pa odkrita beseda!

Dolenjci! Na račun večine Vaše brezbriznosti in mlačnosti so se dosedaj poleg malega pa častnega števila Vaših sobratov, dolenskih rodoljubov, žrtvovala le gorenjska podjetja za Vaš svoj čas tako burno zahtevani in zaželjeni list. V zmislu Vaše želje se je list po-

vpije. Mešetar je hvalil Antonu Anko, stric pa je zraven nekaj pripovedoval, ki se ni sicer slišalo, ampak najbrže stric sam ni vedel, kaj pripoveduje. Hlapec je vpil nad konji. Tako je letelo vse naprej med vpitjem in cingljanjem. Vsi trije snubači so se držali v objemu, da bi se do doma kdo ne izgubil s sanij.

Tako so drčali mimo Goretovega, ki je bil še toliko pameten, da je stopil na stran, da ga niso povozili, kajti ni se mu še ljubilo na cesti zmrzniti. Gledal je za sanmi, ki so letele s snubači po zvoženi cesti v jasno mrzlo noč. Kaj je brigalo nje to, če morda stoji ob cesti Goretov kot črna senca, kakor mrtev spomenik izgubljene sreče? Kdo utegne na to misliti? Kaj njim mari to? Oni se peljejo domov s snubokov, najedli in napili so se dobro in naredili so. Anton je celo slabe volje, če se spomni, da pridejo zdaj različne sitnosti in skrbi k hiši... Zato je šel tudi Goretov dalje v noč in si je začel celo peti pesem, ko se je spomnil na Anko in na tisto, kar je bilo spomladi... Kdo se zdaj meni za vse to. Življenje gre svoja pota in ne gleda, kaj in kako je umetnost, kajti kot je ono, tako je umetnost, ker je tako resnica.

Tako se gode take povesti po Dolenjskem, ko se vozijo snubači. In vse to spleto potem ljudje, kajti mnogo govore i pred poroko i po poroki, da bi bilo vse v redu, kakor je prav in

Naredili so...

Navadna povest za predpust. Ivan Lah.

III.

Mrzle so predpustne noči, kakor sam led je taka jasna noč. Mesec sije čez snežene poljane, v njih se meglijo črni gozdi. Tuintam se pokaže voz ali človek po zvoženi cesti. Lokave so take jasne noči in nevarne.

Tisto noč je šel Goretov po cesti, pijan je bil in je hodil kot izgubljena duša. Zapustil je bil gostilno in je šel po cesti domov. Dobro je vedel, da so šli popoldne snubači mimo gostilne in vsi ljudje so pravili, kam gredo. Zato je sedel potem do noči pri pijači v krčmi, gledal je v kozarec in modroval sam seboj:

„Ženi se toraj, drugega bo vzela. Hm, kako pravico bi imel jaz snubiti. Nimam nič in vzeti je ne morem. Vzame jo torej drugi in ona ga seveda tudi vzame. Ko bi bil jaz, kakor je Anton Zametov, bi jo šel snubit jaz in bi jo dobil. Tako pa me je ljubila in me ne more ljubiti več, ker nimam denarja. Obljube niso za nič, nanje nihče ne da. Ljubico sem imel jaz, ženo ima oni; seveda, kdor nima denarja, ima samo ljubico, drugi pa, ki imajo denar, jih vzamejo za žene. Vprašal je ni nihče, kako je pri sreč. Samica ne sme ostati, torej se je treba

rodil kot priloga in le na Vašo željo zopet se je list tudi osamostojil.

In sedaj se oglašate zopet z novimi željami, z novo zahtevo — naj bi samostojni „Dolenjec“ postal res popolnoma Dolenjec, ter se preselil s tiskom in upravnistvom vred med Vas na Dolenjsko. —

Dobro! Gorenjsko upravnistvo, ki se je doslej žrtvovalo za Vas Dolenjce, je v soglasju z ustanovnikom pripravljeno list izročiti v Vašo last.

Vaša stvar torej sedaj bodi, da ostane možje in pustite slediti svojim besedam in željam tudi — dejanja!

Na razpolago imate dva pota. Eden pelje na skrajni vzhod, drugi na zapad Vaše rodne zemlje. Treba se do prihodnje številke zediniti, ali se list preseli v novo tiskarno v Krško, ki se bo še le otvorila, ali v že obstoječo v Kočevje. V enem kot drugem slučaju je sveta narodna dolžnost vseh slovenskih rodoljubov obeh omenjenih na periferiji ležečih okrajev, da se drug drug zega tesno oklenete in zedinite in na ta način vzdramite tudi našo indolentno metropolo iz njenega za slovenska podjetja brezbriznega mrtvaškega spanja. — O uspehih tega našega resnega klica poročamo v prihodnji številki in od uspehov ali neuspehov odvisna je tudi po 9. številki nadaljna izdaja „Dolenjca“ na svojem dosedanjem izviri gori v divni Gorenjski. Tozadevne oglase je nasloviti na uredništvo „Dolenjca“ v Novem mestu, kjer se dobe tudi morebitna pojasnila.

Križem sveta.

Izjemno stanje na Ogrskem. V ponedeljek je razpustil kraljevi komisar general Nyri ogrsko državno zbornico s posebnim kraljevim reskriptom in oprto na vojake in policijo, uvedlo je Fejervaryevo ministarstvo absolutistično vladno. Ta dan se imenuje po pravici zgodovinski dan Avstro-Ogrske. Ogrske oblasti ne smejo dovoliti nikakoršnih shodov in zborovanj. Kljub temu namerava koalicija za v nedeljo prirediti do 300 shodov na raznih krajih. Bati se je velikih izgrediv. Pri zatvoritvi parlamenta v ponedeljek ni prišlo do nobenih resnih izgrediv.

potrebno. O ljudeh pa, kakor je Goretov, govore, da so za pokoro na svetu in, kaj jim je mari, kako se vračajo v noči iz krčme domov in kaj govorijo sami med seboj. Kajti nevarni so taki ljudje, kakor svoji tako tudi drugih sreči. Bolje je torej, pustiti jih pri miru, ker niti svojega doma nimajo, in kar imajo, zapijejo. Zato so lahko škodljivi še drugim...

Tako snubijo po Dolenjskem snubači, tako govore in barantajo pri mizah polnih vina. Ponoči pa se peljejo veseli, pijani domov. Morda srečajo tam človeka samotnega, tavajočega po cesti. Kaj se zmenijo, kam gre ta človek, ko niti sam ne ve, kam gre... Pogovarja se sam seboj, kaj jim mari, kaj govori, ko morda niti sam ne ve, kaj govori in blodi v mrzlo predpustno noč, kakor črna senca, kot mrtev spomenik izgubljene sreče...

Domov se peljejo snubači, striček med petjem zaspi v kožuhi na saneh, mešetar se veseli, da je steklo in računa, koliko mu bo ostalo od tega, kar bo zaslužil, ženin pa premišlja bodoče dni, šteje v misli doto in je lahko da zelo slabe volje, kajti dolge konce ima včasih taka kratka predpustna povest.

Za red in varnost je bilo predobro skrbjeno z oboroženo silo.

Med Belgarijo in Turčijo se pripravlja resna neizogibna vojna. Turki so že pridno na delu.

Tudi med Rusijo in Kitajsko se spleta nova vojna. Kitajci se hočejo baje maščevati nad Rusijo zato, ker jim je le-ta svojčas citirala s pravico močnejšega pogodbe, katere so Kitajci kot slabejši morali sprejeti.

Kitajci proti tujcem. Kitajci so postali po japonskih uspehih v ruski vojni tudi nekam samozavestni in kakor smo že poročali, pričakovati je te dni splošnega klanja inozemcev. Zlasti Nemčiji in Američanom so Kitajci sila gorki.

Domače novice.

Ali smo Dolenjci res sužnji?

Ne ostajamo zastoj v naših uvodnih člankih tako dolgo pri zgodovini suženjstva naše zane-marjene Dolenjske. Saj se še danes v prosvitljeni dobi 10. stoletja postopa z nami v gotovem oziru in sorazmerju nič bolje, kakor pred tisoč leti v dobi temnega robstva. Zadnji ponedeljek so pripeljali ljudje od blizu in daleč mnogo-brojno vozov prašičev na novomeški sejmi. „Marš nazaj!“ Do preklica so prašičji sejmji prepovedani, ne samo v Novem mestu, marveč tudi v okrajih Krško in Črnomelj. Tako, tako, zakaj pa spet to? No, deželna vlada z ozirom na to, da se je zadnje čase v ponovljenih primerih iz pol. okrajev Krško, Novo mesto in Črnomelj zanesla svinjska kuga? (nam čisto neznana!) v druga ozemlja (aha!) — ukazuje, zato, da se ubrani razširjenju svinjske kuge in da se izdatneje prepreči utihotapljenje prašičev iz okuženih in zaprtih okrajev dotlej, dokler se ne ukaže drugače, nastopne naredbe:

- 1.) prepoved izdaje živinskih potnih listov;
- 2.) prepoved izvoza, uvoza in prevoza živih prašičev za pleme in rejo po teh imenovanih 3 okrajih;
- 3.) dopušča izvoz le pitanih prašičev in prašičev za zakol, pa se morajo takoj zaklati; preje pa še prositi dovoljenja politične oblasti;
- 4.) prepovedani so v imenovanih 3 okrajih vsi svinjski sejmji;
- 5.) dopušča se le gospodarski promet s prašiči med posameznimi okraji. (Obžalujemo, da ne moremo tolmačiti, kako si tolmačijo tam gori v Ljubljani besedo „gospodarski promet s prašiči“, če se jih ne sme prodajati in če so sejmji zaprti.) Ta določba stopi v veljavnost z dne razglasa v „Laibacher Zeitung“ (to je bilo 15. t. m.). Razglas je datiran s 13. febr., v Novo mesto je došel dne 18. febr.

V Novem mestu čitamo tudi „Laibacherco“ in zato smo bili tudi tako srečni, in se nam je razglas že publiciral v soboto dop. Ali kaj pa z drugimi občinami? Bero n. pr. tam gori v Suhi Krajini naši „Krajncanji“ tudi „Laibacher Zeitung“? Ne vjamemo! Zato svetujemo gospodom v Ljubljani, naj bi se o tem kulturnem napredku Suhe Krajine sami prepričali. Tudi jim svetujemo, da se prepričajo, kedaj je došel uradni odlok na posamezne občine z naročilom v običajno razglasitev pri fari. Tisti namreč, ki so kakor smo že rekli, v ponedeljek pripeljali prašiče od daleč na tukajšnji sejem, so s krepkimi kozjimi molitvicami zatrjevali, da se po dotičnih krajih ni ničesar razglasilo o tej prepovedi, kje bi bili sicer dobili živinske potne liste? Zatorej svetujemo gospodom v Ljubljani, naj bi to reč malo poizvedeli in javnosti pojasnili, kedaj so občine dobile ta razglas in kedaj so ga razglasile. Za naše že sami vemo, ali za druge, za druge! Pa tudi ne bi bilo prenapačno, če bi javnost izvedela, zakaj se je v Gabrjah konfisciranih 50 prašičev pustilo tirati v Ljubljano, in zakaj se niso pustili precej tukaj zaklati? Kaj Dolenjci morda ne znamo več prašičev klati? Pa še en dober nasvet. Dolenjci! Združite se in zahtevajte, da se vam pojasni tisti ponovni slučaj, kjer se je iz vaših okrajev zanesla svinjska kuga v druga ozemlja. Česar vas tam v Ljubljani dolže, zahtevajte odločno, da se vam tudi dokaže. Zato ne rabite nepostavnih sredstev, združeni za pravično stvar nastopite pot pravice in če niste krivi, ne pu-

stite, da bo tudi vaša pravica na tak način okužena, kakor so vaši — prašiči!

„Dolenjec“ obsojen. Gospodom, ki se, kakor bomo svojčas še imeli priliko se prepričati, gotovo dobro spoznajo na tiskovni zakon, kar se da sklepati poleg mnogo drugih interesantnih dejstev tudi že iz tega, da so zahtevali od nas še v tem 20. stoletju položitev varščine za izdajo lista, biti moramo še predno smo dobili pismeno razsodbo v roke, že na tem mestu hvaležni, da je bil tudi pri vskljenem sodišču ustanovnik lista g. Fr. Pirc zaradi obdolženega prestopka nam že iz prejšnjih člankov znanega tiskovnega zakona § 10 obsojen. Ker je to prva tiskovna pravda, s katero je počastil naš „Dolenjec“ pravosodje svoje metropole in so gospodje šele sedaj pri vskljeni obravnavi na to prišli, kar tisk. zakon § 11. prvi odstavek že za početek vsake tiskovne razprave zahteva, in se bo vkljub temu, da je bil že ustanovnik lista kaznovan pravično ali krivično, to bodo še drugi odločili — sedaj po koncu obravnave v tisti stvari vnovič preganjalo tudi še založnika kot člana konsoreija, bomo poskrbeli, če ne na tem, pa na drugem mestu, da izve z Gradcem vred tudi vsa avstrijska javnost, kako daleč je še dolenjske metropole tudi s stališča novodobnemu duhu nepristojno pravosodje.

Državni pravdnik pa telesna straža. Novomeški državni pravdnik ima, kakor se nam iz zanesljivega vira poroča, od raznih ministrstev za posebne slučaje tudi posebni privilegij za varnost svoje osebe zahtevati spremstvo orožnika, če gre iz doma v urad, če je v uradu, in če se zopet vrača domu iz urada. Tak slučaj se je pripetil pretečene dni, ko je kakor znano ubežal iz ljubljanske norišnice nek slaboumen revež, ki je imel baje svojčas opraviti tudi s tuk. drž. pravdnikom. V strahu pred tem človekom vporablja drž. pravdnik svoj privilegij in kdor po celi kulturni Evropi še ni imel prilike videti, kako čudno je videti drž. pravdnika na cesti pri belem dnevu v spremstvu bajoneta, ta si to izvanrednost lahko ogleda.

Ali je bil deželni poslanec Dular napaden? Kajpada je bil. Ali kako in zakaj je bil napaden, to je vprašanje, katerega rešitev prepuščamo sodni preiskavi. Mi le konstatujemo, da smo bili naprošeni, o tej za poslanca ne posebno delikatni zadevi molčati, in smo tudi molčali. Vsi pa ne morejo biti tako lojalni in stvar je prišla v „Slovenec“ na dan. Ne vemo pa, če se je tudi vse tako natančno vršilo, kakor je poročilo natanko sestavljeno — trdi se celo identično s sodnimi akti — tako tudi ne vemo, ali je prišlo to poročilo na željo le neznatno razpraskanega deželnega poslanca v list morda celo s takim postranskim namenom, ali je prišlo res brez njegove inicijative po samolastni želji dotičnega poročevalca. Mi vemo pa, da bi bilo boljše za vse, da se ta cestni prah ni razpršil v širši javnosti, kajti ta cestni prah, če tudi pride le z zamrznjene kandijanske ceste, zna imeti še mnogostranske slabe posledice. Tista dva, namreč ki se opisujeta kot napadalec, t. j. Kondatov hlapec Bezek in Medvedov hlapec Kaplan, sta jo neki tako skupila, da ležita — tako se pripoveduje — težko ranjena v bolnišnici, kamor sta prišla šele iz preiskovalnega zapora. Kot tretji iz te „vojske“ tudi nekak hlapec ali delavec mesarja Javornika, znani Janez Zore, ki je v spremstvu dež. poslanca tistega dne popoldne globoko gledal v „glaš“, je dobil tudi precej spominov po svojega telesa rojstnih kosteh, ostali spomini pa ga najbrž še čakajo pred sodiščem. Bezek in Kaplan se gotovo nista sama sebe poškodovala in od dež. poslanca, če tudi so ga res na tla položili, si sploh ne smemo misliti, da bi svoj silobran na tako nevaren način izrabil. Kdo torej bi bil Bezka in Kaplana poškodoval? Ti štirje so bili skupaj, razun njih se tepeža ni nihče vdeležil. Domneva se, da je bil ta napad v noči 14. t. m. ob pol 10. uri zvečer na cesti pred Pintarjevo gostilno v Kandiji namenjen mogoče le delaveu Zoretu, ki je tisti čas popival z dež. poslanecem v gostilnah po Kandiji. Gotovo se sme smatrati, da Bizjak in Kaplan nista imela kakih hudobnih namenov nasproti dež. poslancu, toda kakor že spočetka rečeno, stvar sodišča je, da celo zadevo preišče

kakor je bila in potem bomo tudi mi poročali le to, kar je res bilo.

Nov kapelnik novomeške garde. Prejeli smo: Nov kapelnik je že imenovan v osebi Karl Henrik Krempel, godbeni vodja muzikalične šole in ob enem tudi sotrudnik meščanske gardne godbe v Gradcu. S tem upamo, da bo konec vseh strastnih napadov na vodstvo in še posebej na osebo ravnatelja g. Jos. Košička, ki se tolikanj žrtvuje za prosep godbe. Napadi so bili priobčeni po vseh naših časopisih. Večkrat se nas je sililo v obrambo poročati stvarne zavrnitve, ali odklonili smo jih, ker smo smatrali pod našo častjo, reagirati na take brezstidne napade. Ali to priznavaš je ohrabilo napadalce do izkovanja opetovanega napada v zadnji št. Dol. Novic, kjer se proti osebi ravnatelja ščuje z zadnjim sredstvom, z lažjo. Trdi se namreč, da je vsled ravnateljevega postopanja s prejšnjim kapelnikom izstopilo med letom nad 40 podpornih članov. V resnici pa je — kakor se je baje g. urednik omenjenega lista sam prepričal, pristopilo še 22 novih članov. Konec leta 1904 je bilo 191 članov, sedaj pa jih je 213. Vidite, Dolenjci, tako daleč pripelje človeka osebna strast in „ljubezen do bližnjega“, da končno niti šteti ne zna od 191 na 213. Pri vsem tem obžalujemo le, da se je dal tudi g. Emer-schitz kot dosedanji in mnogoletni kapelnik tako daleč vplivati, da je še do zadnjega trenutka mislil, da mu ravnateljstvo samo ponudi službo nazaj, katero je kapelnik sam odpovedal, in katera je bila potem časopisov vnovič razpisana. Emer-schitz je bil sicer izboren kapelnik, bil bi gotovo zopet vzprejet, če bi zato prosil in obljubil, da se za prosep godbe zopet tako vrlo zavzame, kakor se je prva leta svoje službe. Ali vsaka sila do vremena in tudi v Novem mestu hodi vrē tako dolgo k vodnjaku, da se ubije. Od daleč pustimo tudi mi streljati na se, a kdor pride preblizo, se zna seznaniti tudi z našimi kartečami.

Šmarjeta 1. 2000 bo razstavila tudi svoj moderni hotel Janko Karlovška, če ne že na pustni torek 1906, pa gotovo na pustni torek 1. 2000.

Kaj njemu denarnica? — denar, denar! „Mi ni toliko za tistih 40 kron, ki so bile v denarnici, več mi je za denarnico, kjer imam mnogo važnih listin spravljениh“, tako je govoril g. Recelj, kolar v Kandiji, dan pozneje, ko mu je bila iz žepa suknje ukradena denarnica z 2 bankovcem po 20 kron. Okradenec ni vedel, ali je denarnico zgubil v kavarni, kjer je bil prejšnji večer, ali jo je kje založil doma, ali pa se jo je kdo dobrodelecev „usmilil“. Sumilo se je doma nekega dečka, ki ni bogvekaj izbirčen med „mojim in tvojim“, in revež je bil aretiran. Med tem pa je kavarnar g. Damisch našel na verandi okrog 2. pop. pogrešano denarnico, in sicer na mestu, kjer je nekoliko preje raztresal živež ubogim ptičkom. Ker je pa pri nas več vrst ptičkov, ni izključeno, da se dobe tudi taki, ki radi izpolnijo željo, če kdo želi svojo prazno denarnico nazaj. V najdeni, oziroma podtaknjeni denarnici je bilo vse v redu — razen bankovcev, za katere pa, kakor g. lastnik zatrjuje, „mu ni toliko!“ Tako se je obema želja izpolnila: eden ima denar, drugi denarnico!

Postojnska jama v Kandiji je bila ob svoji sijajni otvoritvi tako natlačeno polna, da se je resno mislilo okrog polnoči brzojaviti po drugo v Postojno. In res je odšel odposlanec po njo pustivši na mizi svojo „čorbo“ in „črne bukve“, s katerimi je mislil to novo jamo po vzgledu njene sestre v Postojni nekoliko z bleščečim peskom in primanjkujočih skupin le-sketajočih se kapnikov izpolniti, no pa ga je zunaj napadel mraz in noč ga je vzela. Pri nas je namreč kritičen čas za napadanje poslancev. Tako so morali v veselju rajskem odlični gostje — če tudi ne vsi, pa vendar veliko izmed obiskovalcev — čakati do ranega jutra in nekateri celo dopoldne tega nezanesljivega odposlanca. Ni jim bilo ne žal, ne dolg čas. Tako nas zatrjujejo. Zakaj, rajsko je bilo to življenje tudi v pretesni Postojnski jami v Kandiji in gospodje prireditelji so lahko ponosni na ta častni sijajni večer: Postojnska jama v Kandiji.

Novo otvorjeni hotel. Kakor na inse-ratnem delu razvidno, je Slovincem dobro znani hotel „pri Pošti“ v Novem mestu zopet odprt. Prevzel ga je g. Josip König, znan veščak v svoji stroki ter poklicu, in po sedanjih uspehih soditi, upati smemo, da postane ta doslej posebno priljubljeni hotel v doglednem času zopet prvi slovenski hotel v Novem mestu. Slovenci, ne pozabite na to, da nam je v prvi vrsti podpirati naša domača slovenska podjetja!

Peč v čakalnici zmrznila. Zopet so nam prišla od več strani poročila, da treba tudi glede čakalnice pri novomeškem civilnem sodišču vzeti veliki boben v roke. Imajo pač čakalnico in tudi peč, o kateri pa gre pravljica, da je neki že zdavno zmrznila, baje od same kurjave. No, zakaj bi tudi mi ne bili lojalni, če so drugi proti nam?

Zbujeni lev v Kostanjevici. Iz Kostanjevice nam je došlo prijazno vabilo k svečanostni predstavi: „Zbujeni lev“. Mi smo že videli to zverino vzbujati se tam v njegovi domovini, v vroči Afriki, pa nas vendar miče videti, kako se bo mreina vzbudila v sredi zmrznjene Dolenjske. Toliko več zanimanja smemo pričakovati od občinstva, ki še ni imelo prilike videti, kako se „lev vzbuja“. Torej po-hitite vsi radovedneži v nedeljo 25. t. m. v Kostanjevico, kjer se vrši ta velezanimiva predstava „zbujeni lev“.

Kandijanski sejmi so, kakor se nam iz direktnega vira poroča, popolnoma zagotovljeni. Vsak četrtek bo sejem za prašiče, in vsak četrtek sredi mesca velik mesečni sejem za živino. Več svoječasno v oglasih.

Razne novice.

+ Gleispach. Predsednik graškega nad-sodišča in bivši pravosodni minister grof Gleispach je po kratki influenci umrl vsled srčne kapi.

Volitev trgoveške in obrtne zbornice. Kolikor ob sklepu lista znano, so bili izvoljeni: gg. Kollman, Urbanc, Rohrman, Schrey, Supančič, Rakove v 1. in 2. trgovskem in 2. obrtniškem odseku. Dolenjskih kandidatov je bil voljen g. D. Frančič iz Novega mesta.

Jakšetova rupa v Srebrničah se je dne 18. t. m. ob 3. pop. zopet natanko preiskala. Poznala so se vsa novejša podzemeljska nemirja prav dobro. Ob 3:10 se je med preiskavo občutilo precej občutno nemirje, tako da je opazovalec, ker še globina jame ni določena, po kratki preiskavi rajše zopet splezal iz nje.

Magnetna igla ali kompas je za opazovanje bližajočega se podzemeljskega zibanja najbolj zanesljiv prorok. Občutljiva je za najmanjša podzemeljska nemirja. Več o njej, kadar preidemo zopet k nadaljevanju našega članka „Zemlja in zemeljski potresi“. S tem člankom čakamo z ozirom na sedanje potresne katastrofe: torej nismo nanj pozabili, kakor se nam je že od več strani očitalo. —

Lesni promet s Trstom je od 19. t. m. zopet odprt tudi za razpošiljanje dolgega in rezanega lesa.

Strela po zimi. V Zvali pri Mostaru je udarila sredi t. m. strela v neko kočjo, kjer sta pred nevihto vedrila 20letna deklica Ivana in nje stričnik Dušan Golob. Deklica je bila le ranjena, dečka pa je strela ubila.

To in ono.

Potresi in še marsikaj iz popotne torbice.

To pet so bili primorani našim potresnim opazovanjem verjeti tudi doslej najneverjetnejši Tomaži. Evo dokazov iz nastopnega zapiska. Dne 5. t. m. ob 1:47 popoldne je bil močan potres po vsej Kalabriji. Naše zadnje poročilo v št. 6. zaključuje: „8. t. m. so se pojavili na jugovzhodu zopet jako močni potresni predznaki.“ — Na večer tistega dne so se pojavili v tisti smeri lahko vsakemu vidni tudi na Krki. Dosedanja izkušnja nas uči, da je za pojavi na Krki kmalo pričakovati večjih, oddaljenih potresnih izbruhov, ali po značaju znamenj večjih vremenskih katastrof. Prepričamo se kmalo o resničnosti tega sklepanja. Še tisto noč je bilo v naši okolici čutiti med 11. in 12. uro lahko

podzemeljsko gibanje brez sunkov in bobnenja. Čez tri ure pozneje, torej 9. februarja ob 2. zj. so se predznaki pomaknili proti jugozapadu. Iz tega je opazovalec sklepal, da se je potresno gibanje pričelo na jugovzhodu in nadaljevalo svojo pot proti jugozapadu, kjer bi po jakosti znamenj moralo priti v kratkem do večjih izbruhov. Dne 10. so stala znamenja neizpremenjena istotam. V tisti noči okoli polnoči se je občutil pri nas precej močan navpičen sunek. Opomnimo, da se je ravno takrat vršila v novomeški Čitalnici igra „Valenska svatba“, in je ta sunek vznemiril mnogo navzočega občinstva. Igrala se je tedaj ravno scena upornih kmetov, streljajočih pred porotnim sodiščem, in vsled te burne scene je občinstvo kmalo pozabilo na potresni nemir. Ravno tistega dne je bil v Gatanzaru (Laško) ob 3:45 m. pop. 8 sekund trajajoč močan potres, ki je povzročil veliko škode. Ob tistem času je bil tudi v Monteleone 4 sekunde trajajoč močan potres. 11. februarja proti večeru so se potresna znamenja pojavila zopet na Krki tako močno, kakor 8. febr. V prilogi svoji teoriji o potresnih predznakih je opazovalec že večkrat nameraval se prepričati, ali in kako se bodo v Novem mestu opazovana znamenja obnesla, če se jih z drugega kraja in ravno z nasprotne strani opazuje. Ta prilika se mu je ponudila 12. februarja na potovanju preko Kostanjevice v Krško. Ta dan zasluži, da ga ob svojem času in na drugem mestu še posebno omenjamo. Tu zadošča naj le kratek obris. Po oblačnem prednevu je bilo tega dne jasno in krasno dopoldne. Opazovalec je okoli 10. ure preiskaval geolo-gično znameniti kamnolom „Stangrabe“, kakor domačini nazivljajo neznaten kamnolom 10 min. jugovzhodno od Kostanjevice, desno ob cesti proti Sv. Križu. Je morda kakih 50 m visok, eden zadnjih valovito raztresenih malih gričev vzhodnih narastkov velikih Uskokov. Že od ceste je bilo videti na južni strani hriba iz zemlje izražajoče goste pline, kakor bi bil kdo mejo zažigal. Lahke severovzhodnik je nesel te pline proti sosednem gorovju, ki je bilo že okrog 11. ure popolnoma prevlečeno z gostim plinovim morjem. To čudno izžarevanje je opazovalca tako očaralo, da je dotični hribček od več strani preiskal, pa povsod s tistim uspehom. Popoldne ob 2. so se peljali 4 gospodje na cesti čez širno Krško polje v Krško. Med njimi je bil tudi pisec teh vrstic. Preje jasno nebo se je prevleklo z mrenasti tančici podobnimi valovito nasutimi oblaki. Solnce je postalo nakrat blede, tako, da si z zdravim vajenim očesom brez posebnih težkoč lahko gledal vanje. Plinovo morje ob vršicah Uskokov je lahko se valovilo sem-tertja. Obsevali so ga trije veliki bledeci mavrici podobni solnčni žarki, segajoči doli do sneženih ravan; srednji med njimi je bil najimpozantnejši, zavzemal je v svoji širini celo širjavo Kostanjevice. Precej časa sem opazoval ta čudni prizor, ki je bil do pičice podoben vsem dosedaj kratko pred večjimi potresnimi izbruhi opazovanim. „Gospodje, danes je kritičen dan“, sem vzkliknil. „Poglejte ta prizor in vse, kar je z njim v zvezi, in verjamite mi, da bomo kmalu slišali o kaki večji katastrofi.“ No, gospodje so se temu prorokovanju neverjetno nasmejali in prišli smo polagoma na drug pogovor, tekem katerega sem jih še enkrat opozoril, naj nalašč čitajo drugi dan novine, ali prineso kaj potresnih izbruhov ali ne. Pa da olajšamo nepotrpežljivost bralcev, ki niso prijatelji dolgih člankov, oglejmo v nastopnih razdelkih, kako se je to pot obneslo naše opazovanje.

Potres v Kostanjevici — lev se je zbudil. Zvečer vrnivši se iz Krškega, prisostvoval sem izkušnji „zbujenega leva“ v salonu restavracije g. Lavoslava Bučarja. Sloneč ob vratih nakrat začutim, kako sem se začel zibati z vratni vred. G. Grajland kot profesor „zbujenega leva“ je ravno bučal s svojim mogočnim baritonom in spremljajoč ga orkester je burno odmeval svoje krepke akorde po salonu. Ker je na vse to še „zbujeni lev“ zaoril svojo mogočno pesem, mislil sem v prvem hipu, da je to zibanje v zvezi z jakostjo teh glasov. Vsaj pravijo, da se celo puščava stresa, kadar zaori „zbujeni lev“. No, pa so potem prišli nežnej glasovi na vrsto,

ali jaz sem se čim dalje občutneje zibal. Zdelo se mi je, kakor da stojim na stopah v mlinu; enkrat gor, pa zopet dol, pa vedno enakomerno in brez vsacega bobnenja. Poleg mene je sedel pri mizi g. Bučar, pa ne vem, ali je kaj čutil to zibanje ali ne. Večkrat sem ga mislil povabiti na moje mesto, no, pa ker nisem hotel družbe vznemirjati, sem to opustil in nisem sploh nikomur ničesar o tem omenjal. Ob 11. nato sem legel v posteljo in tudi tam me je parkrat lahko zazibalo. Pripomnim, da tisti večer seveda nismo vedeli še, da je bil ob tistem času tudi v Ljubljani potres, videli smo le, da se je v Kostanjevici zašli „lev vzbudil.“

Potres v Ljubljani. Dne 12. febr. ob 7. uri 4 min. zvečer močan potresni sunek.

Potresi. Potresi so se obnovili še proti polnoči in 22. t. m. zj. okrog 9. ure. Vendar ti zadnji niso bili tako močni kakor prvi.

Najnovejši potresi. Opozarjamo na naša potresna poročila iz zapiska opazovalca zlasti zadnjih dni. Teorija opazovanj je s tem sijajno zopet potrjena. Med tem ko je bil opazovalec na potovanju, je bil 21. t. m. v Novem mestu ob 6-7 m. zvečer močan vertikalni potres, trajajoč 5 sekund in ki je povzročil, da je padala opeka raz streh. Tudi v Kavkazu in Cosenzi so bili večji, močnejši potresi. Naše poročilo je bilo sklenjeno z 20. t. m. v Novem mestu in v tisk oddano 21. t. m. pop. v Ljubljani, torej še pred potresom.

Zadnja potresna opazovanja. 13. febr. doslej edini dan, kjer ni bilo mogoče opazovati nikakih pojavov. Dne 14., 15., 16. in 17. srednje močni, menjajoči se negotovi pojavi na Krki. Lahko nemirje in gibanje zemeljskih tal. 18. feb. znaki na jugozapadu zlasti pop. 19. in 20. v tisti smeri. Vrh tega še oba dni onim z dne 12. v Kostanjevici opazovanim zelo podobni predznaki nekoliko manjše jakosti (to morda vsled krajevine razlike), obetajoč nove večje potresne izbruhe ozir. vremenske katastrofe. Pri nas se je na močvirnih krajih pojavilo jako občutno gibanje tal, na trdih tleh se nemirje ni moglo občutiti.

Nov ognjenik se je kar naenkrat pojavil v Colorado (Amerika). 3000 metrov visoka gora se je razkolila in iz odprte razpokline je začel švigati plamen in lava.

Gorjanci star ognjenik?

Opazoval sem in primerjal pogorje Krmsko z zavlečenimi grebeni Gorjanca. In našel sem, da sta si oba pogorja enaka. Naenkrat kakor Krim se vzdigne tudi Gorjanec na robu doline in se vpenja polagoma kvišku, nekako na sredi doseže svoj vrhunec in se zopet polagoma spušča in se cepi na mnogo nižjih odsekanih vrhov. Od strani se vpenja strmo in se kopiči podobno kolenu ali kovku — od tod tudi ime Kukova t. j. Kovkova gora — in pada zopet strmo na drugi strani. Ker sem že večkrat čul in tudi bral, da je bil Krim nekdanji ognjenik, obšla me je misel, mogoče je bljuval tudi kedaj

v minulih časih Gorjanec. Posebno kadar berem ali čujem v bajkah in pripovedkah o (ognjenem) jezeru, o petrolejskih vrelih, o neštivilnih nadnaravnih bitjih in njihovih močeh, tedaj se mi dozdeva, kakor bi vse to res bil nekaj spomin in dokaz, da ni Gorjanec že izza veka mirno in navadno pogorje. — Krater se je nahajal lahko vrhu Kukove gore, (Kukovo goro si nekateri razlagajo od kukati, ker si najbrže predstavljajo, da je lahko mogoče, da je svojčas ogenj takorekoč kukal), kjer je še danes močvirje na večji planoti, ki je poraščena le z zanikernim brinjem, lišaji in mahom. Tudi izvirajo tu presihajoči studenci, katerih na celem Dolenjskem ni najti. Na obromkih Gorjanca vspevajo trte, dasi je tu jako hladno in nepripravno za trtje. Vino je jako dobro in dokaj različno od onega na Grčevju in vinskih gor na levem bregu Krke.

Ob vznožju tega gorovja zastaja daleč po ravnini gosta, plinova megla, ki se šele proti poldnevu razprši in poizgubi. Navadno se vleče dalje ob vznožju ali se vzdigne in obvisi krog sv. Jere. Poznal sem izkušenega starca, ki je vedel povedati vselej za vreme za en dan, dva, tri včasih celo za cel teden na ta način, da je opazoval različnost barve in lege meglá ob vznožju Gorjanca. Lahko mogoče, da je pod Gorjancem ognjišče, kakoršna se nahajajo pod ognjeniki in krog osrčja naše zemlje. Zaradi tega se zbirajo vedno lahne megle krog tega pogorja, ki polagoma kakor sopara prehaja v zrak. Tudi so na Gorjanec naslonjeni mnogi hribi, ki so nastali potom razpok poleg ognjenika. Tako n. pr. kopičasto Mehovo, ki ima podobo ognjenika po bluvanju. Da je Gorjanec včasih res bljuval, k temu so pripomogle razpoke od velikega jezera, ki se je razprostiralo kraj Gorjanca po šentjernejski in krški dolini, kar je neovrgljivo dejstvo. Tudi onstran Gorjanca po belokranjski kotlini je ležala nekdanj voda; kajti še sedaj se nahajajo doline (ljudstvo jih imenuje „drage“), v katerih je leto in dan mraz, da si mora človek o kresu zapeti suknjič. V njih smrdi po ribah, ki se parijo. Tudi to jezero je imelo iste učinke na Gorjanec kakor tostransko. Da so ognjišča pod obromki Gorjanca, dokazujejo mnogi gorki vreli, ki tu izvirajo, in dvoje toplice. Baje je onstran Gorjanec na Belokranjskem še več vročih studencev, ki pa po letu zgube svojo gorkoto.

Poleg tega je tudi reka Krka sama pravi čudež. Nekdanj polna rakov, nakrat kuga in niti enega več. Po nekaterih krajih je tako plitka, da se jo lahko pregazi, drugje je zopet neizmerno globoka (krti, krnice in vrtinci). Tudi ta reka mora biti v zvezi z ugreznjenim jezerom in s podzemskimi ognjenimi pečmi in ognjišči (Feuerherde); kajti ona doliva ponekod vroče, drugod mrzle podzemске vire. In nikjer ne prime človeka tako rad krč kakor ravno v Krki.

Gotovo se je nabralo v podzemskih ognjiščih po dolgem času mnogo pare in odtod tudi vzrok potresov. Razun tega v zadnjih letih ta nerodna padavina in vseskozi čudno vreme.

Dolgo deževje, še daljša suša, neznosna vročina in strašna toča, ki je le v gotovi smeri padala in se ustavila v kotu na obeh straneh Gorjanca.

Tukaj sem sprožil le svoje domnevanje, da po gotovih sledovih soditi, ni zaključeno, da je med dolenjskim ljudstvom razširjena misel o jezeru pod Gorjanci in nekdanjem ognjeniku prav lahko verodostojna in izvestna. V prilog svojem domnevanju navel sem le glavne mi znane točke in poteze o tolikih izvanrednih naravnih pojavih ki se jih lahko na tej znameniti gori opazuje. Slovenci so velenadarjeni že od nekdaj, treba je le, da kdo žrtvuje nekoliko pridnosti in napora, ter tako lahko poišče in odkrije vzroke tolikim pojavom v prosti naravi, in nam obenem pojasni, ali imamo res Dolenjci na naših Gorjancih že stari ognjenik.

Tacitus.

Otvoritev hotela.

Podpisani naznanjam slav. občinstvu, da sem s 1. februarjem otvoril

hotel „Pri pošti“ v Novem mestu.

Na razpolago je vedno dosti lepih udobnih sob za prenočevanje po nizki ceni. V restavraciji pa bom točil različna prirodna pristna vina in postrezal z okusnimi gorkimi in mrzlimi jedili.

Obilnega obiska prosi

Josip Köniĝ.

Priporočam

p. t. občinstvu svojo bogato zalogo vsakovrstnega blaga in sukna za gosposke in kmetske obleke.

Prodajam

blago za obleke tudi na metre.

Izvršujem

po meri po najnovejši modi in najnižji ceni.

Jak. Mikolič, Novomesto.

Jos. Morauc, Novo mesto

Okrajni zastop c. kr. priv.

Assicurazioni Generali v Trstu

zavaruje proti ognju, toči, vlamu, nezgodam, na življenje itd. itd.

Priporoča svojo bogato zalogo

manufakturnega in modnega blaga

kakor: sukno, loden, peruvijen, toskin i. dr.

Ugodna prilika za ženine in neveste!

Prave ruske galoše.

Najnovejši moški klobuki!

Fino moško perilo, kravate itd.

Nagrobni venci.

Cene nizke, postrežba solidna in točna.

Anton Hočevar

tovarnar usnja ~ Novo mesto

priporoča vsem p. n. trgovcem z usnjem svoj lastni izdelek

domačih podplatov

ter vsake druge vrste usnja.